

Kolegiji iz područja filozofije i sociologije na učiteljskim studijima u Republici Hrvatskoj

Silvia Rogošić¹, Antonia Dabro², Lucija Novosel³

¹ Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet

² Osnovna škola Tina Ujevića, Split

³ Osnovna škola Antuna Mihanovića, Klanjec

Filozofija i socijologija odgoja i obrazovanja

Broj rada: 41

Izvorni znanstveni rad

Sažetak

S obzirom da nalazi stranih istraživanja ukazuju na sve veću marginalizaciju filozofskih i socioloških sadržaja u programima učiteljskih fakulteta (npr. Barrow, 2019; Kerr, Mandzuk i Raptis, 2011) potrebno je istražiti u kojoj su mjeri kolegiji iz ovih područja (obavezni i izborni) prisutni u programima za obrazovanje učitelja u Republici Hrvatskoj (RH) i koje nastavne sadržaje uključuju. Istraživanje prikazano u radu temelji se na analizi programa sedam učiteljskih studija u RH (na sveučilištima u Zagrebu, Splitu, Rijeci, Osijeku, Zadru, Puli i Slavanskom Brodu). Nalazi pokazuju nejednaku zastupljenost kolegija iz područja filozofije i sociologije na različitim studijskom programima za obrazovanje učitelja kao i velike razlike u nastavnim sadržajima kolegija koji se nude. Primjerice na dva od sedam studijskih programa za obrazovanje učitelja u RH ne postoje obavezni kolegiji iz područja filozofije i sociologije, na dva studijska programa (opća) Sociologija je obavezan predmet dok se u većini slučajeva radi o različitim filozofskim disciplinama i posebnim sociologijama koje su obavezni ili izborni predmeti. Analizirana je i uključenost filozofskih i socioloških tema u interdisciplinarnu kolegiju. U radu se ukazuje na moguće posljedice nedovoljne zastupljenosti sadržaja iz područja filozofije i sociologije u programima pojedinih studija. Daju se moguća rješenja i smjernice koje bi pomogle u oblikovanju novih i ujednačenijih silaba filozofskih i socioloških kolegija u programima učiteljskih studija.

Ključne riječi

analiza programa učiteljskih studija; filozofija; sociologija; silabi

Uvod

Iako je nekada filozofiji i sociologiji pripadalo istaknuto mjesto u obrazovanju učitelja, inozemne studije (npr. Kerr, Mandzuk i Raptis, 2012; Barrow, 2019) ukazuju na opadanje važnosti filozofskih i socioloških disciplina na učiteljskim studijima. Sredinom devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća filozofija odgoja bila je široko priznata kao važna disciplina u obrazovanju učitelja i tijekom tog razdoblja, gotovo svi koji su htjeli postati učitelji morali su položiti kolegij Filozofija odgoja (Colgan i Maxwell, 2020). Međutim, recentne studije pokazuju kako suvremeni programi učiteljskih studija sve više isključuju kolegije iz područja filozofije, pogotovo iz svog obaveznog dijela. Primjerice u Kanadi manje od 10% programa učiteljskih studija ima obavezne kolegije iz ovog područja (Colgan i Maxwell, 2020). Nisko pozicioniranje filozofije u obrazovanju učitelja u skladu je s vremenom u kojem živimo i u kojem je općenito izražena skepsa prema filozofskim disciplinama (MacIntyre, 2007; Kitcher, 2012). Slično je i sa sociologijom. Tako Herrington (1947) navodi da je već polovinom dvadesetog stoljeća u SAD-u došlo do značajnog smanjenja broja visokoškolskih

institucija koje nude kolegije iz područja sociologije obrazovanja tj. bilo ih je čak 10% manje nego dvadeset godina ranije. Osim toga, istraživanja u Australiji pokazuju da je broj diplomskih radova s temama iz sociologije obrazovanja i filozofije odgoja devedesetih godina značajno smanjen u odnosu na ranije razdoblje što ukazuje na opadanje popularnosti ovih disciplina i s obzirom na interes studenata (Barcan, 1993). Iako je malo empirijskih istraživanja u Hrvatskoj koja pružaju detaljan uvid u zastupljenost sadržaja iz područja filozofije i sociologije u programima za obrazovanje učitelja u prošlosti i danas, određeni podaci ukazuju na bitno manju satnicu ovih kolegija u usporedbi s nekim ranijim razdobljima (npr. podaci koje navode Pilić, 1999 i Tomić, 2019).

Razlozi marginalizacije ovih kolegija su složeni. Mnogi istraživači drže da je obrazovanje učitelja više posvećeno razrednoj praksi, a premalo se pažnje posvećuje filozofskoj i sociološkoj analizi obrazovanja (Liston, Witcomb i Borko, 2009). I sami studenti filozofske i sociološke kolegije smatraju manje korisnima od metodika nastavnih predmeta koje će predavati (Howey, 1988; Simoes, 1992). U Crockerovoj i Dibbonovoj studiji (2008) diplomanti učiteljskih studija smatrali su Povijesne i filozofske temelje obrazovanja najmanje korisnim područjem od ukupno osamnaest područja od kojih se sastojao program učiteljskog studija na kojem su se obrazovali. I Tomić (2019) na temelju podataka dobivenih anketiranjem studenata Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu dolazi do zaključka kako se *od studenata ne očekuje veće zanimanje za filozofsku problematiku izuzev onoliko koliko je potrebno za položiti kolegij*. Nепрепознавање važnosti filozofskih i socioloških kolegija u obrazovanju učitelja djelomice je povezano i s poteškoćama s kojima se suočavaju studenti pri prevođenju obrazovne misli u praksu (Dippo, 1991; Scarfe, 1969). Osim toga, autori koji su uspoređivali nekadašnje i suvremene kurikulume za obrazovanje učitelja došli su do zaključka da je smanjena satnica nastave iz područja filozofije posljedica intelektualne degradacije učiteljskog zanimanja i svođenja podučavanja na puku tehničku vještinu koja zahtijeva malo profesionalne prosudbe (Colgan, 2017). Nedovoljna zastupljenost filozofije u programima za obrazovanje učitelja između ostalog je i rezultat djelovanja moćnih regulatornih sila koje kreatorе obrazovnih politika usmjeravaju na postupno reduciranje nastavnih sadržaja, pogotovo onih iz područja filozofije (Kincheloe i Hewitt, 2011).

Nadalje, i integriranje socioloških sadržaja u kurikulume za obrazovanje učitelja nailazilo je i još uvijek nailazi na probleme slične onima s kojima se suočava filozofija. Tako je i status sociologije u programima za obrazovanje učitelja posljedica tehnokratskih pristupa poučavanju i učenju. Primjerice, prilično su glasna mišljenja pojedinih stručnjaka kako postoji više nego dovoljno znanja i vještina kojima treba podučiti buduće učitelje i bez trošenja vremena na apstraktne sociološke teorije (prema Armstrong, 1997).

Različita neoliberalna stremljenja, kao što su tehnokratski pristup učenju i poučavanju, davanje sve više prostora STEM području i *profitabilnijim* područjima znanja u izradi kurikuluma nauštrb obrazovanja u određenim društvenim i humanističkim granama, negativno se odražavaju i na prisutnost sadržaja iz područja sociologije i filozofije u programima visokoškolskih institucija.

Međutim, ne može se osporiti jedinstveni doprinos ovih disciplina razvoju kompetencija budućih učitelja: osposobljavaju studente za razumijevanje kompleksne veze između odgoja, obrazovanja i šireg društvenog konteksta, potiču razvijanje kritičke svijesti, pripremaju buduće studente da slijepo ne slijede postojeće obrazovne politike već da uočavaju njihove nedostatke i budu sposobni

kreirati nove te proširuju i produbljuju njihova znanja o brojnim društvenim fenomenima (npr. religija, kapitalizam, siromaštvo i sl.). Naime, buduće učitelje nije dovoljno educirati na način da gotovo po inerciji realiziraju postojeće školske planove i programe već učiteljski studiji trebaju biti usmjereni i na razvoj intelekta studenata, što treba nadilaziti nastavne potrebe u okviru postojećih školskih planova i programa te uključivati dublje promišljanje o različitim ulogama odgoja i obrazovanja kao i analizu različitih, sve kompleksnijih izazova s kojima se suvremena društva suočavaju.

U SAD-u je provedeno i istraživanje koje je pokazalo značajno niže rezultate studenata učiteljskih studija na CLA testovima od njihovih kolega koji su studirali na drugim fakultetima (Arum i Roksa, 2011). Naime, CLA testovi ispituju u kojoj mjeri visokoškolske ustanove doprinose razvoju kritičkog mišljenja, analitičkih sposobnosti i komunikacijskih vještina studenata različitih fakulteta, a prema mišljenju autora spomenuti nalazi su posljedica stavljanja većeg naglaska na praktične vještine koje su potrebne budućim učiteljima nego na njihov intelektualni razvoj (Arum i Roksa, 2011). Potrebno je razvijati kompetencije studenata učiteljskih fakulteta povezane s nastavom predmeta u primarnom obrazovanju u svrhu osiguranja kvalitetnog poučavanja (Ambrose, 2004.), ali im je nužno omogućiti i više intelektualnih izazova i prilika za razvoj drugih potencijala. Mišljenja smo da veliku ulogu u osposobljavanju studenata u razumijevanju kompleksnih problema suvremenog društva, razvoju kritičkog mišljenja i analitičkih sposobnosti imaju upravo kolegiji iz područja filozofije i sociologije. Stoga je potrebno istražiti u kojoj su mjeri kolegiji iz ovih područja (obavezni i izborni) prisutni u programima za obrazovanje učitelja u RH i koje teme obuhvaćaju.

Istraživanje prezentirano u ovome radu temelji se na kvalitativnoj i kvantitativnoj analizi programa učiteljskih studija u RH (na sveučilištima u Zagrebu, Splitu, Rijeci, Osijeku, Zadru, Puli, i Slavonskome Brodu). U prvom dijelu rada raspravlja se o važnosti filozofskih i socioloških sadržaja u obrazovanju učitelja. Također, dan je uvid u sadržaje kolegija koji se u okviru sociologije i filozofije ponajviše bave fenomenima vezanima uz obrazovanje: Filozofija odgoja i Sociologija obrazovanja. Potom slijedi analiza programa učiteljskih studija, a na kraju se daju preporuke za oblikovanju novih i ujednačenijih silaba filozofskih i socioloških kolegija unutar programima učiteljskih studija.

Sociologija u programima za obrazovanje učitelja

Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR-a) sociologiju je smatrao buržoazijskom znanošću koja treba biti zamijenjena teorijom marksizma te je iz istog razloga sociologija kao akademska disciplina bila zanemarena u Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji (SFRJ) gotovo do šezdesetih godina prošlog stoljeća. Nakon Drugog svjetskog rata u škole i na visokoškolske institucije uveden je predmet Marksizam. Međutim, sve veća distinkcija u politikama Jugoslavije i SSSR-a doprinijela je i razvoju sociologije u okviru marksističke misli pedesetih godina, a kasnije i širenju humanističke, otvorenije struje marksizma u bivšoj državi.

Dakle, i prije proglašenja hrvatske suverenosti i samostalnosti 1991. godine, u SFRJ se velik značaj pridavao sociološkim kolegijima u obrazovanju učitelja. Sociološki kolegiji tada su bili prisutni u programima za obrazovanje učitelja u značajno većoj satnici nego danas. Tako se prema nastavnom planu Savjeta za prosvjetu NRH za Pedagošku akademiju u Zagrebu iz 1961. g. Sociologija izvodila kao dvosemestralni kolegij u satnici 4 (predavanja) + 2 (seminara) tjedno

(Tomić, 2019). U nekadašnjoj SFRJ ovaj predmet je trebao studentima omogućiti *osnovno i sistematsko sociološko obrazovanje, koje će im služiti kao osnova za savlađivanje, usvajanje i primjenu pedagoških i psiholoških znanja i zakonitosti u odgojno-obrazovnom radu; da steknu idejne i društvene kvalitete ličnosti potrebne javnim i društvenim radnicima* (Zavod za unapređivanje školstva, 1961).

Sociologija danas obuhvaća učenja o različitim teorijskim pristupima proučavanju društva i određenih društvenih fenomena, uključujući građanski, marksistički i informatički sociološki pravac (teorije o umreženom društvu)[1]. Studenti bi nakon odslušanog kolegija trebali razumjeti temeljne sociološke pojmove kao i osnovne sociološke perspektive, primijeniti sociološki kategorijalni aparat na aktualne društvene procese i razumjeti latentne funkcije društvenih procesa[2] što su u silabima ovog kolegija najčešće navedeni specifični ishodi. Ovakva izobrazba studentima učiteljskih studija nedvojbeno je korisna, pogotovo ako se u obzir uzme rastuća potreba za određenim znanjima koje današnji učitelji trebaju usvojiti, a koja se tiču kompetencija potrebnih za realizaciju obavezne međupredmetne teme u hrvatskim školama pod nazivom Građanski odgoj i obrazovanje. Spomenuta međupredmetna tema obuhvaća nekoliko različitih dimenzija kao što su društvena, ljudsko-pravna, politička, kulturna, ekonomska i ekološka te se provodi i u okviru razredne nastave. Sukladno tomu, važnost obrazovanja budućih učitelja u području (opće) sociologije doprinosi razvoju građanske kompetencije, osobnom rastu i razvoju studenata, razumijevanju različitih društvenih procesa i njihovih utjecaja na obrazovanje (i *vice versa*), ali i unaprjeđenju nastavne prakse, koja je, uzimajući u obzir teme Građanskog odgoja i obrazovanja, usko povezana sa sadržajima u području sociologije.

Osim (opće) sociologije, *sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća sociologija obrazovanja*[3] *dobiva status akademske discipline koja se predaje na pedagoškim fakultetima kao općestručni kolegij za nastavnike u okviru zajedničkih programskih osnova i osnova programa društvenog obrazovanja nastavnika* (HSD). U dokumentu Koordinacijskog odbora Grupacije visokoškolskih organizacija pedagoških znanosti Zajedničke programske osnove za visokoškolsko obrazovanje nastavnika sadržana su načela ciljevi, zadaci i osnovne teme kolegija Sociologija obrazovanja koji se realizira u dva semestra po dva sata nastave tjedno na trećoj godini studija (Prosvjetni vjesnik, 1978). Sociologija obrazovanja studente osposobljava za analiziranje različitih društvenih problema, cjelokupne školske strukture i odnosa između obrazovanja i društva koji se reflektira i kroz odgojno-obrazovne ciljeve, metode, djelovanje obrazovnih institucija, administraciju i kurikulum. Teme uključuju doprinos sociologije razumijevanju obrazovanja i poučavanja; odnos obrazovanja prema drugim institucijama kao što su obitelj, vlada, religija i gospodarstvo; demografske promjene koje utječu na obrazovanje; utjecaj društvene klase na obrazovni uspjeh učenika; uloge i procesi u školama; razmatranje aktualnih pitanja kao što su financiranje škola, kompenzacijsko obrazovanje, programi specijalnog obrazovanja, rasna i rodna pitanja te pokreti za reformu obrazovanja. Vujević (1991) navodi slijedeće dijelove predmeta istraživanja sociologije obrazovanja: istražuje međudnose globalnog društva i obrazovanja, istražuje međudnos pojedinih društvenih sfera (npr. gospodarstvo) i obrazovanja, proučava odnose u institucijama i između institucija obrazovanja i istražuje utjecaj funkcionalnog obrazovanja. Sociologija obrazovanja objašnjava svoj predmet istraživanja povezivanjem empirijskih doživljaja i mišljenja o svom predmetu pa je sociologija obrazovanja *misaona interpretacija međusobnog odnosa društva i obrazovanja zasnovanim na iskustvenim doživljajima toga odnosa* (Vujević, 1991, str. 6.). Istraživanja u području sociologije

obrazovanja moraju zadovoljavati na logičkoj razini, razini opće teorijske orijentacije i razini empirijsko-metodskih postupaka (Vujević, 1991).

Ukratko, usvajanje znanja iz područja sociologije obrazovanja za buduće učitelje osobito je važno jer više od ostalih disciplina u njihovom obrazovanju ističe ulogu obrazovanja u ostvarenju određenih društvenih, ekonomskih i političkih ciljeva te studentima daje mogućnost sagledavanja problema u obrazovanju kao posljedica zbivanja u širem društvenom kontekstu. Sukladno svemu spomenutom, sociologija obrazovanja je disciplina koja doprinosi razvoju kompetencija koje će studentima koristiti u nastavnoj praksi, ali i omogućiti bolje razumijevanje društvene stvarnosti i njenog utjecaja na obrazovanje. Usvajanje ovih znanja ima utjecaj na kvalitetu njihovog rada u školi, ali osposobljava i za građansku odgovornost i društvenu angažiranost. Naime, učitelji i učenici funkcioniraju u društvenim odnosima mikro društvenog sustava (tj. škole i razreda). Stoga su znanja iz područja sociologije obrazovanja učiteljima itekako bitna. Učitelj ne smije zanemariti utjecaj različitih faktora (npr. socio-ekonomskog statusa i sl.) na obrazovno iskustvo i uspjeh učenika, što će mu omogućiti da podučavanje donekle prilagodi određenim karakteristikama učenika. Također, učitelj bi trebao biti svjestan učionice kao *društva u malom* (kako Durkheim ističe u svom djelu *Moral Education* 1922. g., str. 148-152) i utjecaja šire društvene zajednice na školu. Sukladno tomu, učitelj ima dužnost stvoriti razrednu atmosferu u kojoj se poštuju socio-ekonomske, kulturne, vjerske, etničke, rasne i dr. razlike. Također, usvojena znanja iz područja sociologije obrazovanja učitelju pomažu da predvidi koji bi se problemi mogli pojaviti u razredu i u školi i da razumije različite razine djelovanje (pojedince, škole i društvene zajednice). Osim toga, studenti učiteljskih studija se trebaju osposobljavati ne samo za realizaciju postojećih školskih planova i programa već i za prepoznavanje njihovih nedostataka i potrebe za kreiranje novih.

Pilić (1999) je analizirao prisutnost kolegija Sociologija obrazovanja u programima za obrazovanje učitelja primarnog obrazovanja devedesetih godina te navodi da se nastava iz ovog predmeta realizirala na Sveučilištima u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku. Na većini studija za obrazovanje učitelja kolegij se izvodio kao dvosemestralni s ukupnom satnicom od 60 sati. Akademске godine 2007./2008. Sociologija obrazovanja se izvodila kao izborni ili obavezan kolegij na svim učiteljskim studijima^[4] u RH (na sveučilištima u Zagrebu, Splitu, Rijeci, Osijeku, Zadru i Puli). I u većini zemalja Europske unije Sociologija obrazovanja zastupljena je kao temeljna edukacijska znanost na nastavničkim studijima (Pilić, 2008).

---

[1] *Građanska sociologija: pozitivizam i formalizam, mehanicizam i matematizam, geografske škole, biologizam, maltuzijanska škola, teorija o spoljnim sukobima, psihologizam, instiktivistička škola, sociometrijska škola, interakcionalizam - bihevizizam, teorija masa, funkcionalizam, fenomenalizam i strukturalizam; Marksističke sociologije: marksizam i ritička teorija društva; Informatičke sociologije: teorija o umreženom društvu (prema Pantelić - Vujanić i Čukanović - Karavidi, 2014).*

[2] *Navedeno je primjer silaba kolegija Sociologija na Učiteljskom fakultetu u Rijeci u ak. godini 2021./2022.*

[3] *U visokoškolskoj terminologiji nastavni predmet/kolegij se javlja pod različitim nazivima: Sociologija odgoja i obrazovanja (najčešće), Sociologija obrazovanja (u novije vrijeme), Sociologija odgoja ili Obrazovanje i društvo (Pilić, 2008).*

Filozofija u programima za obrazovanje učitelja

Slično kao i sociologija, i filozofija je dugo bila sastavni dio programa za obrazovanje učitelja prije demokratizacije društva i ostvarenja hrvatske samostalnosti. Tako se prema nastavnom planu Savjeta za prosvjetu NRH za Pedagošku akademiju u Zagrebu iz 1961. g. Filozofija izvodila kao dvosemestralni kolegij u satnici 2 (predavanja) + 2 (seminara) tjedno (Tomić, 2019). Zadatak filozofskoga obrazovanja bio je da studenti savladaju osnovnu problematiku marksističke filozofije te izgrade i odnos prema važnijim pravcima građanske filozofije (Tomić, 2019). U kasnijim periodima u programe za obrazovanje učitelja uvodi se kolegij Filozofija odgoja.

Polić (2004, str. 75) daje kratak pregled povijesti filozofije odgoja kao akademske discipline u Hrvatskoj prema kojem se *kolegij Filozofija odgoja izvodi od 1985. godine, za studente pedagogije Filozofskog fakulteta – Pedagogijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu, a kasnije i za studente predškolskog odgoja i razredne nastave. Prva Katedra za filozofiju odgoja u Hrvatskoj osnovana je 1987. godine nakon čega je Filozofija odgoja postala uobičajen kolegij na studijima za razredne nastavnike i predškolske odgajatelje širom Hrvatske* (Polić, 2004, str. 75).

Filozofija odgoja bavi se analizom fenomena odgoja pri čemu ima drugačiji pristup od pristupa ostalih znanosti o odgoju, nastoji objasniti centralne probleme suvremene odgojne problematike te ključne teze filozofa koji su se referirali na odgojnu problematiku; sagledava fenomen odgoja iz diskursa etičke problematike, razmatra poimanje čovjeka kao predmeta odgoja, smisao i svrhu odgajanja, odnos kulture i odgoja, odgojni ideal, odgojne vrijednosti i dr. (Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021).

Golubović (2010, str. 613) pri definiranju predmeta filozofije odgoja navodi:

U filozofiji odgoja opisuje se, s jedne strane, sam fenomen odgoja, dok se s druge strane, ujedno pokušavaju pronaći temelji na kojima počivaju „propisi“ o tome kako bi odgoj trebao izgledati. Ukratko, filozofija odgoja je disciplina koja propituje bit odgoja. Dakle, deskriptivni dio odnosi se na otkrivanje i sistematiziranje različitih vrsta činjenica, generalizacije i eksplanatorne teorije koje se odnose na odgojne aktivnosti, proces odgajanja, kao i na krajnje rezultate. Normativni dio sastoji se od sudova ili propozicija o ciljevima i vrednotama na koje odgojne aktivnosti i sam proces odgoja trebaju usmjeravati, odnosno, kojemu treba težiti. Također se odnosi na principe koje treba poštovati ili implementirati, metoda koje se trebaju koristiti, kurikulum koji treba slijediti i načina izvođenja koji se treba usvojiti.

Krznar (2015, str. 407) postavlja pitanje *Zašto filozofija u učiteljskim i odgojiteljskim studijima?* te ističe da su u *operativnom pogledu kolegiji iz područja filozofije zamišljeni kao vježba kritičkog mišljenja, učenje dijaloga ili akceptiranje pojedinih sklopova znanja poželjnih u operativnim aktivnostima akademskog (intelektualnog) djelovanja te stručnog rada učitelja i odgojitelja.* Ono u čemu se ogleda posebnost filozofije odgoja u odnosu na druge znanstvene discipline koje se bave proučavanjem odgoja također pojašnjava Krznar (2015, str. 407) naglašavajući da *čovjek ima neprestanu obavezu preispitivanja karaktera svog postojanja, primjerice kroz suočavanje s vlastitim nedostacima ili odmjeravanjem opravdanosti zahtjeva naših životnih okolnosti iz čega se da zaključiti da je temeljni problem filozofije, kada su u pitanju odgojna djelovanja i obrazovne strukture, zapravo stavljanje tih istih djelovanja i struktura u pitanje, te naći prihvatljive, riječju*

racionalno poopćive, razloge njihova postojanja.

Studenti Učiteljskog fakulteta u Zagrebu nakon odslušanih i položenih kolegija Filozofija odgoja 1 i Filozofija odgoja 2 trebaju moći prepoznati ideološke jezične strukture, kritički se odnositi prema znanstvenom znanju koje će posredovati učenicima, kritički promišljati sam pojam odgoja, odgojnih teorija i vrijednosti koje će posredovati učenicima[5]. Također, trebali bi poznavati povijesno-filozofsku problematiku odgoja i načina rješavanja određenih odgojnih problema. Ukratko, svrha filozofije je poticanje refleksivnosti i propitivanja nas samih i svega što nas okružuje. Uključuje sumnju u ukorijenjena vjerovanja, vodi se težnjom za novim spoznajama, stvara slobodnog čovjeka koji može autonomno djelovati. Između ostalog, Filozofija odgoja se kao akademska disciplina bavi i propitivanjem sadržaja podučavanja u školskim kurikulumima i programima visokoškolskih institucija, a koji se ne mogu ispitivati metodama znanosti kojima takvi sadržaji pripadaju. Na taj način studenti stječu vrstu dubokog razumijevanja koje potiču i oblikuju različiti teorijski pristupi.

Filozofija odgoja postavlja najosnovnija pitanja o odgoju, precizira kako pristupiti takvim pitanjima i daje obrazloženje za niz tema povezanih s odgojem, u područjima od ekologije i povijesti do političkih zbivanja. Ipak, u svakodnevnim situacijama, ali i u akademskim krugovima često se može čuti da je filozofija nepraktična i da se ne odnosi na "stvarni svijet" tj. da usvojena znanja nisu primjenjiva u nastavnoj praksi. Međutim, budućnost je nepredvidiva, zahtjevi tržišta rada za određenim zanimanjima i kompetencijama su promjenjivi, ali sofisticirani pristup promišljanju o pitanjima smisla i sl., razvijene analitičke sposobnosti kao i mogućnosti filozofskog pristupa različitim intelektualnim izazovima biti će poželjni u svakom scenariju budućnosti. Osim toga, studiranje je vjerojatno najbolji period u kojem studenti imaju mogućnost razmišljati o velikim životnim pitanjima pa je tada i idealno vrijeme da se uključe u vođeni razgovor koji se odvijao stoljećima u okviru filozofskih disciplina. Znanja koja studenti usvoje slušajući filozofske kolegije predstavljaju intelektualni kapital koji mogu koristiti gotovo u svakom poslu kojim se namjeravaju baviti u budućnosti.

Analiza studijskih programa za obrazovanje učitelja u RH

Kako bismo odgovorili na pitanje koliko su filozofski i sociološki kolegiji zastupljeni u programima za obrazovanje učitelja prikupljeni su i analizirani izvedbeni planovi i silabi učiteljskih studija u RH za akademsku godinu 2021./2022. Podaci su obuhvaćali programe koji se izvode na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu, Učiteljskom fakultetu u Rijeci, Filozofskom fakultetu u Splitu, Fakultetu odgojnih i obrazovnih znanosti u Osijeku, Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, Odjelu društveno-humanističkih znanosti Sveučilišta u Slavonskom Brodu i Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Puli. Dokumenti su uglavnom bili dostupni na internet stranicama visokoškolskih institucija na kojima se spomenuti programi izvode, a za one koji nisu bili dostupni zatraženo je od uprava fakulteta da u svrhu provođenja istraživanja dostave potrebe podatke.

Analizirana je zastupljenost socioloških i filozofskih kolegija u obrazovanju učitelja i interdisciplinarnih kolegija koji uz perspektive drugih znanstvenih disciplina obuhvaćaju i filozofske i/ili sociološke pristupe proučavanju odgoja, obrazovanja i drugih fenomena. Iz nalaza je vidljivo da li se radi o obaveznim ili izbornim kolegijima, koliko ECTS bodova nose, kolika im je satnica i na kojoj godini studija se slušaju.

Osim navođenja kolegija koji se slušaju na učiteljskim studijima u RH, provedena je i analiza sadržaja silaba socioloških i filozofskih kolegija koji su najčešće zastupljeni u ovim programima i koji su obavezni za sve studente učiteljskih studija na kojima se izvode: Sociologija (opća), Sociologija obrazovanja, Filozofija odgoja. Nastojalo se odgovoriti na pitanje u kojoj mjeri se silabi ovih kolegija na različitim fakultetima podudaraju.

Sociološki, filozofski i interdisciplinarni kolegiji u izvedbenim planovima programa učiteljskih studija u RH

Nalazi su prikazani u tri tablice. U *Tablici 1* nalazi se popis socioloških kolegija zastupljenih na učiteljskim studijima u RH s pripadajućim ECTS bodovima, nastavnim opterećenjem, studijskoj godini u kojoj se izvode te s navedenim statusom kolegija (obavezni ili izborni).

Tablica 1. Sociološki kolegiji na učiteljskim studijima u RH

Učiteljski studiji	Naziv kolegija	Obavezni /izborni	ECTS bodovi	Opterećenje	Godina studija
Učiteljski fakultet u Zagrebu	Sociologija obrazovanja	Obavezni za studente na određenim modulima[6]	2	15P+15S	3.
Filozofski fakultet u Splitu	Sociologija	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	3	30P	1.
	Sociologija odgoja i obrazovanja	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	4	30P+30S	5.
	Socijalna ekologija	Izborni	2	15P+15S	2.
Učiteljski fakultet u Rijeci	Sociologija	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	5	30P+30S	1.
	Sociologija obrazovanja	Izborni	4	30P+15S	2.
Fakultet odgojnih i obrazovnih znanosti u Osijeku	/	/	/	/	/
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru	Sociologija razvoja i okoliša	Obavezni za studente na određenim modulima[7]	2	15P+15S	1.

Odjelu društveno-humanističkih znanosti Sveučilišta u Slavonskom Brodu	/	/	/	/	/
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Puli	Sociologija odgoja i obrazovanja	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	3	30P+15S	1.

U *Tablici 2* se nalazi se popis filozofskih kolegija zastupljenih na učiteljskim studijima u RH s pripadajućim ECTS bodovima, nastavnim opterećenjem, studijskoj godini u kojoj se izvode te s upisanim statusom kolegija (obavezni ili izborni).

Tablica 2 Filozofski kolegiji na učiteljskim studijima u RH

Učiteljski studiji	Naziv kolegija	Obavezni /izborni	ECTS bodovi	Opterećenje	Godina studija
Učiteljski fakultet u Zagrebu	Filozofija odgoja 1	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	3	15P+15S	2.
	Filozofija odgoja 2	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	3	15P+15S	2.
	Religija i odgoj-filozofski pristup	Izborni[8]	4	15P+15S	1.-5.
	Filozofija sporta	Izborni[9]	4	15P+15S	1.-5.
Filozofski fakultet u Splitu	Filozofija odgoja	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	5	45P+15S	1.
	Etika	Obavezni samo za studente određenog modula	2	30P	3.
	Filozofija i održivi razvoj	Obavezni samo za studente određenog modula	2	30P	3.
	Logika	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	5	45P+15S	2.

	Argumentacija i filozofija jezika	Obavezni samo za studente određenog modula	2	15P+15S	4.
Učiteljski fakultet u Rijeci	Filozofija odgoja	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	4	30P+15S	1.
Fakultet odgojnih i obrazovnih znanosti u Osijeku	Jezik i filozofija obrazovanja	Izborni	2	15P+15S	4.
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru	Filozofija odgoja	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	4	15P+15S	2.
	Filozofija odgoja i hrvatski mislioci	Izborni	2	15P+15S	3.
	Izabrana poglavlja filozofije odgoja	Izborni	2	15P+15S	2.
Odjelu društveno-humanističkih znanosti Sveučilišta u Slavonskom Brodu	Jezik i filozofija obrazovanja	Izborni	2	15P+15S	4.
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Puli	Filozofija odgoja	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	3	30P+15S	1.
	Etika učiteljskog poziva	Obavezni za sve studente učiteljskog studija	3	15P+15S	3.

U *Tablici 3* se nalazi se popis interdisciplinarnih kolegija (koji uz perspektive drugih znanstvenih disciplina obuhvaćaju i filozofske i/ili sociološke pristupe proučavanju odgoja, obrazovanja i drugih fenomena) zastupljenih na učiteljskim studijima u RH s pripadajućim ECTS bodovima, nastavnim opterećenjem, studijskoj godini u kojoj se izvode te navedenim statusom kolegija (obavezni ili izborni).

Tablica 3 Interdisciplinarni kolegiji koji uz perspektive drugih znanstvenih disciplina obuhvaćaju i filozofske i/ili sociološke pristupe proučavanju obrazovanja i drugih fenomena

Učiteljski studiji	Naziv kolegija	Obavezni /izborni	ECTS bodovi	Opterećenje	Godina studija
Učiteljski fakultet u Zagrebu	Kritika struktura znanja	Izborni	4	15P+15S	1.-5.
	Kritičko mišljenje	Izborni[10]	4	15P+15S	1.-5.
	Bioetika u odgoju i obrazovanju	Izborni[11]	4	15P+15S	1.-5.
	Odgoj za ljudska prava	Izborni[12]	4	15P+15S	1.-5.
	Obrazovanje za demokratsko građanstvo	Izborni[13]	4	15P+15S	1.-5.
Filozofski fakultet u Splitu	Uvod u građanski odgoj	Izborni	2	15P+15S	1.-5.
	Dijete i društvo	Izborni	2	15P+15S	1.
	Obrazovanje za održivi razvoj u primarnom obrazovanju	Izborni	2	15P+15S	2.
	Pravo u svakodnevi	Izborni	2	15P+15V	1.-5.
	Demokracija u teoriji i praksi	Obavezni za studente određenih modula	2	30p	4.
Učiteljski fakultet u Rijeci	Odgoj i obrazovanje za demokratsko društvo	Izborni	4	30P+15S	2.
Fakultet odgojnih i obrazovnih znanosti u Osijeku	Bioetika	Izborni	2	15P+15S	2.
	Religije svijeta	Obavezni samo za studente na određenim modulima	2	15P+15S	5.
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru	Građanska pismenost	Obavezni samo za studente na određenim modulima	2	15P+15S	1.

Odjelu društveno-humanističkih znanosti Sveučilišta u Slavanskom Brodu	Bioetika	Izborni	2	15P+15S	2.
	Religije svijeta	Obavezni samo za studente na određenim modulima	2	15P+15S	5.
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Puli	Odgoj i obrazovanje za ljudska prava		3	15P+15S	5.

Učiteljski fakultet u Splitu i Rijeci imaju i najviši ukupan broj sati (obaveznih i izbornih kolegija) iz područja sociologije. U okviru kolegija (opća) Sociologija na Učiteljskom studiju Filozofskog fakulteta u Splitu obuhvaćene su (uz neke iznimke) slične teme kao i na Učiteljskom fakultetu u Rijeci. Također, u oba primjera navedena je i ista obavezna literatura: Giddens (2000) i Haralambos i Holborn (2002). Sociologija odgoja i obrazovanja na Sveučilištu u Splitu ima sličan sadržaj kao i na drugim sveučilištima pa se podudara i dio obavezne literature za studente npr. Haralambos i Holborn (2002) i Pastuović (1999). Dostupne informacije ne pokazuju velike razlike u sadržajima kolegija i korištenoj literaturi, ali su značajne razlike u satnici koja je predviđena za sociološke kolegije. Najveći broj sati na sociološkim kolegijima ima Učiteljski studij u Splitu, na kojem se slušaju dva obavezna kolegija u ukupnoj satnici 60P +30S. Tri od sedam sveučilišta (Tablica 1) u okviru učiteljskih studija uključuju obavezne kolegije iz područja sociologije i to za sve studente, bez obzira koji su od mogućih modula na učiteljskim studijima izabrali. Na dva učiteljska studija (Tablica 1) sociološki kolegiji su izborni predmeti ili ih kao obavezne slušaju samo studenti određenih modula. Na dva fakulteta (Tablica 1) uopće ne postoje kolegiji iz područja sociologije.

Uspoređena je prisutnost kolegija Sociologija obrazovanja u programima za obrazovanje učitelja danas s nalazima Pilićevog istraživanja^[14] (2008) o zastupljenosti ovog kolegija u programima za obrazovanje učitelja devedesetih godina i u prvom desetljeću 21. st. Kolegij Sociologija obrazovanja danas je prisutan na manjem broju fakulteta i u prosjeku ima manje nastavno opterećenje pa ova istraživanja potvrđuju i nalaze istraživanja u drugim zemljama u kojima je evidentno opadanje važnosti socioloških kolegija u obrazovanju učitelja.

Što se tiče kolegija iz područja filozofije, najzastupljeniji su na Sveučilištu u Splitu gdje je ukupno 5 (obaveznih i izbornih) kolegija koje studenti mogu slušati. Osim toga, nastavno opterećenje obaveznih kolegija za sve buduće učitelje (Filozofija odgoja i Logika) je 90P +30S što daleko premašuje ukupnu satnicu filozofskih kolegija na većini učiteljskih studija u RH. Filozofija odgoja sluša se kao obavezan predmet na 5 od 7 učiteljskih studija u RH (Tablica 2).

Sadržaj kolegija Filozofija odgoja dosta varira s obzirom na učiteljske studije na kojima se izvodi. Tako npr. Filozofija odgoja 1 na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu[15] obuhvaća nastavne jedinice koje se u većoj mjeri odnose na uvod u filozofiju; osnovna filozofska pitanja i odnos prema drugim znanostima i umjetnosti, dok se Filozofija odgoja 2[16] odnosi na sagledavanje odgoja iz filozofske perspektive. Dakle, u prvom semestru druge godine studija studente se upoznaje s temeljnim načelima filozofije, a u drugom semestru iste studijske godine predavanja su posvećena temama koje se tiču analize samog odgoja. Ovaj koncept nastave u područja filozofije smatramo poželjnim jer studenti prvo slušaju uvod u filozofiju, a tek se nakon toga mogu posvetiti temama vezanima uz odgoj. Takav pristup moguće je primijeniti i na kolegiju Sociologija obrazovanja, u slučaju da studenti ne slušaju kolegij (opća) Sociologija. Spomenuti pristup sociološkim i filozofskim kolegijima značajno bi olakšao studiranje onim studentima koji u srednjoj školi nisu slušali sociologiju i filozofiju kao obavezan predmet. Međutim, ovakva rješenja ponajviše ovise o broju sati koji su za spomenute kolegije predviđeni unutar nastavnih planova i programa.

Interdisciplinarni kolegiji s temama iz područja filozofije i sociologije uglavnom se nude kao izborni, i to na svim učiteljskim studijama u RH. Uglavnom se takvi kolegiji odnose na odgoj i obrazovanje za demokratsko društvo i sl. teme, na obrazovanje u području bioetike i religije. Ovakvi su kolegiji važni jer, osim što pripremaju studente za buduću profesionalnu ulogu, razvijaju i njihovu građansku kompetenciju, usvajaju znanja koja im pomažu kritički sagledavati različite probleme i promjene u društvu te argumentirano iznositi svoja razmišljanja i stavove.

Diskusija i zaključak

Iz prikazanih nalaza proizlazi da se izobrazba studenata učiteljskih studija u RH u području filozofije i sociologije dosta razlikuje, ovisno o fakultetu na kojem studiraju. Primjerice neke skupine studenata imaju ukupno nastavno opterećenje iz socioloških kolegija 120 sati tijekom studija, a slično je i s određenim skupinama studenta koji u istoj toj satnici slušaju filozofske kolegije. Međutim, čak su dva učiteljska studija bez obaveznih kolegija iz filozofije i četiri učiteljska studija bez obaveznih socioloških kolegija[17] što pokazuje kako su ove akademske discipline nedovoljno zastupljene u obrazovanju učitelja. Marginalizacija ovih kolegija sve više je prisutna na učiteljskim studijama u Hrvatskoj, a slično pokazuju i istraživanja u inozemstvu. Zbog ovakve situacije dio studenata mogao bi ostati bez ključnih kompetencija koje su im potrebne za obavljanje buduće uloge učitelja, ali i kao dio intelektualnog kapitala koji se može koristiti u raznim sferama privatnog i profesionalnog djelovanja. Sve su glasniji oni koji ne prepoznaju ulogu filozofije i sociologije u razvoju demokracije na samim sveučilištima, ali i u društvu općenito. Današnje je obrazovanje usmjereno utilitarnim ciljevima tj. zadovoljenju potreba za radnom snagom i orijentirano ka pretjeranoj specijalizaciji što dovodi do sve veće lakovjernosti i pasivnosti pojedinaca, a time i do održavanja statusa *quo* u društvu (Freire, 1976). Nerijetko se iz studijskih planova i programa isključuju upravo one ideje koje primjerice dovode u pitanje društvene vrijednosti, prakse koje podupiru trenutnu ekonomiju i postojeće obrazovne politike, a koje se najčešće spominju kroz nastavu filozofskih i socioloških kolegija. Ukoliko mlađe naraštaje dobro ne upoznamo s problemima današnjeg društva, neće biti osposobljeni ni mijenjati ga. A, s obzirom na sve izazove s kojima se današnje društvo suočava, više nego ikad je nužno obrazovanje iz područja filozofije i sociologije. Uz sve rečeno, valja ukazati i na mogućnost da se sadržaji inače primjereni kolegijima filozofije i sociologije prezentiraju znanstvenim metodama drugih znanstvenih disciplina, dakle, bez kritičkog

aparata koji po naravi stvari filozofija i sociologija imaju. Znanstvene discipline koje tako nastupaju postaju tek apologete postojećih društvenih struktura, kako je još prije pedesetak godina upozorio Marinković (1987).

Osim toga, važno je spomenuti i Hrvatski kvalifikacijski okvir (engl. Croatian Qualifications Framework, CROQF) tj. instrument uređenja sustava kvalifikacija u Republici Hrvatskoj koji osigurava jasnoću, pristupanje stjecanju, utemeljeno stjecanje, prohodnost i kvalitetu kvalifikacija, kao i povezivanje razina kvalifikacija u Republici Hrvatskoj s razinama kvalifikacija Europskog kvalifikacijskog okvira te posredno s razinama kvalifikacijskih okvira u drugim zemljama (Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru, 2013). HKO-om se uvode standardi zanimanja i standardi kvalifikacija koji služe kao temelj za izradu obrazovnih programa na svim razinama. Trenutni Nacrt standarda zanimanja učitelja primarnog obrazovanja (koje je potvrdilo Fakultetsko vijeće Učiteljskog fakulteta u Zagrebu na sjednici održanoj 29. ožujka 2022.) uključuje i popis ključnih poslova na radnom mjestu i pripadajućih pojedinačnih kompetencija potrebnih za rad učitelja među kojima i velik broj onih kojima nedvojbeno pridonose kolegiji iz područja filozofije i sociologije. Među spomenutim kompetencijama su i sljedeće: upravljanje grupnom dinamikom u razredu s ciljem prevencije potencijalnih konfliktnih situacija i nenasilnog rješavanja sukoba; kreiranje razrednog okruženje koje uvažava različitosti, temelji se na međusobnom poštovanju, povjerenju i ravnopravnosti; kritičko procjenjivanje izvora informacija; vođenje nastavnog procesa koji potiče uključenosti svih učenika; planiranje i izvedba izvanučioničke nastave, izvannastavnih aktivnosti, dodatne i dopunske nastave; primjena različitih principa interkulturalnog i inkluzivnog učenja i poučavanja u izvođenju nastave i drugih neposrednih oblika odgojno-obrazovnog rada s učenicima; prilagođavanje verbalne i neverbalne komunikacije s obzirom na situaciju, okruženje i sugovornike; artikuliranje i zastupanje najboljih interese učenika u različitim oblicima partnerstava s roditeljima i suradnicima u školi i izvan nje; sudjelovanje u timu s ostalim stručnjacima u provedbi istraživanja i izradi stručnih dokumenata; kreiranje i primjena novih načina sudjelovanja učenika u lokalnoj zajednici i šire; kritičko preispitivanje korisnosti i primjenjivosti znanja i vještina stečenih sudjelovanjem na stručnim i znanstvenim usavršavanjima; prenošenje informacija i ideja, navođenje problema i predlaganje njihova rješenja u učinkovitom govornom i pisanom obliku; analiza relevantnih kurikulumskih dokumenata za izradu plana neposrednog rada i pripremu nastavnih sati i sl.

Stoga podsjećamo na važnost filozofije i sociologije u obrazovanju učitelja te potrebu ukazivanja na moguće negativne posljedice ukoliko se trend degradacije ovih područja na učiteljskim studijima nastavi. U dogovoru s kreatorima nastavnih planova i programa nositelji filozofskih i socioloških kolegija na učiteljskim studijima trebali bi postići konsenzus o broju nastavnih sati iz spomenutih akademskih disciplina koji je neophodan za obrazovanje učitelja u primarnom obrazovanju. Također, potrebno je postići dogovor o obaveznim nastavnim jedinicama ovih kolegija te o udjelu tema koji sami nositelji/izvoditelji kolegija biraju. Također, jedno od važnih pitanja je i uključenost drugih filozofskih i socioloških tema (osim odgoja i obrazovanja) u programe učiteljskih studija. Pri tome je potrebno uzeti u obzir i brojnost interdisciplinarnih kolegija kojima su ove teme pokrivena na određenim fakultetima te da li se studentima nude kolegiji poput (opće) Sociologije ili Uvoda u filozofiju.

Literatura

- Ambrose, J. (2004). Initiating Change in Pre-Service Elementary School Teachers' Orientations to Mathematics Teaching by Building on Beliefs. *Journal of Mathematics Teacher Education*, 7(1), 91-119.
- Arum, R. i Roksa, J. (2011b). Limited Learning on College Campuses. *Society*, 48(1), 203-207.
- Barrow, R. (2019). The Decline of Philosophy in Educational Study and Why It Matters. U A. D. Colgan i B. Maxwell (ur.) *The Importance of Philosophy in Teacher Education. Mapping the Decline and its Consequences*, (str. 15-24). New York: Routledge. doi: [10.4324/9780429426827](https://doi.org/10.4324/9780429426827)
- Durkheim, E. (1902-1903). Moral education: A study in the theory and application of the sociology of education. Preveli na engleski: Everett K. Wilson i Herman Schnurer. New York: Free Press (1961).
- Filozofija odgoja. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19631> [21.2.2022.]
- Freire, P. (2005). *Education for critical consciousness*. London: Continuum.
- Giddens, A. (2007). *Sociologija* (4. Izdanje). Zagreb: Globus.
- Golubović (2010). Filozofija odgoja. *Riječki teološki časopis*, 36(2), 609-623.
- Haralambos, M. i Holborn, M. (2002). *Sociologija. Teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
- Kerr, D., Mandzuk, D. i Raptis, H. (2012). The Role of the Social Foundations of Education in Programs Of Teacher Preparation In Canada. *Canadian Journal Of Education*, 34(4), 118-134. doi: [10.26803/ijlter.17.1.10](https://doi.org/10.26803/ijlter.17.1.10)
- Krznar, T. (2015). Filozofija kao briga za cjelinu-edukacijski uvidi Ortege y Gasset. U T. Krznar i I. Filipović (ur.) *Vrč i Šalica*, (str. 404-416).
- Marinković, J. (1987). *Ogledi iz filozofije odgoja*. Zagreb: Školske novine.
- Pedagogija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=47271> [7.2.2022.]
- Pilić, Š. (1999). Nastava sociologije obrazovanja u Hrvatskoj. *Napredak*, 140(4), 481-487.
- Pilić, Š. (2008). Nastava sociologije obrazovanja u Hrvatskoj. U Š. Pilić (ur.) *Obrazovanje u kontekstu tranzicije*. Split: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Pastuović, N. (1999). *Edukologija: integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*. Zagreb: Znamen.
- Polić, M. (2004). Pavao Vuk-Pavlović i filozofija odgoja u Hrvatskoj. *Metodički ogledi*, 11(1), 75-78.

Herrington, G. S. (1947). The Status of Educational Sociology Today. *The Journal of Educational Sociology*, 21(3), 129–139.

Tomić, D. (2019). Filozofije i sociologije u obrazovanju odgojitelja i učitelja u Čakovcu. U V. Legac i K. Mikulan (ur.), *100 godina nastave na hrvatskom jeziku i 140 godina od osnutka Učiteljske škole u Čakovcu*. Zagreb: Učiteljski fakultet.

Vujević, M. (1991). *Uvod u sociologiju obrazovanja*. Zagreb: Informator.

Whatever Happened to the Sociology of Education? Autori: Alan Barcan Source: The Australian Quarterly , Spring, 1993, Vol. 65, No. 3 (Proljeće, 1993), (str. 65–80). Dostupno na: Australian Institute of Policy and Science Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/20635733>

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2013). Zakon o hrvatskom kvalifikacijskom okviru objavljen u Narodnim novinama 22/2013.

Zavod za unapređivanje školstva. Savjet za prosvjetu NRH (1961). *Pedagoška akademija*. Zagreb.

Pantelić – Vujanić i Čukanović – Karavidi (2014). *Sociologija*. Banja Luka: Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment.

---

[4] Kolegij se izvodio na svim sveučilištima u RH na kojima su u to vrijeme postojali učiteljski studiji. Sveučilište u Slavonskom Brodu, osnovano je naknadno, 2015. godine.

[5] Prema izvedbenom planu Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu za ak. godinu 2021./2011.

[6] Na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu studenti imaju mogućnost izabrati modul: Odgojne znanosti, Informatika, Likovna kultura, Hrvatski jezik, Njemački jezik i Engleski jezik. Samo studenti modula Odgojne znanosti, Informatika, Likovna kultura i Hrvatski jezik slušaju Sociologiju obrazovanja kao obavezan kolegij. Također, studenti Odsjeka u Čakovcu i Odsjeka u Petrinji Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu imaju na spomenutim modulima Sociologiju obrazovanja kao obavezan kolegij.

[7] Učiteljski studij na Sveučilištu u Zadru ima mogućnost upisa tri modula. Samo na modulu A3 Kulturna i prirodna baština studenti imaju obavezan kolegij Sociologija razvoja i okoliša. Studenti Odjela u Gospiću (sastavnice Sveučilišta u Zadru) koji studiraju na Učiteljskom studiju, također imaju mogućnost izbora spomenutog modula na kojem je kolegij Sociologija razvoja i okoliša obavezan.

[8] Izborni kolegij Religija i odgoj-filozofski pristup nudi se na odsjecima u Čakovcu i Petrinji Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

[9] Kolegij Filozofija sporta nudi se studentima koji studiraju u Čakovcu.

[10] Izborni kolegij Kritičko mišljenje nudi se na odsjecima u Zagrebu i Petrinji Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

[11] Izborni kolegij Bioetika u odgoju i obrazovanju nudi se na Odsjeku u Zagrebu Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

[12] Izborni kolegij Odgoj za ljudska prava nudi se studentima na Odsjeku u Čakovcu.

[13] Izborni kolegij Obrazovanje za demokratsko građanstvo nudi se studentima Odsjeka u Zagrebu.

[14] Nalazi Pilićevog istraživanja (1999) prikazani su na str. 6.

[15] Silab kolegija Filozofije odgoja 1 na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu:

Predavanja:

Uvod u filozofiju odgoja: pojam i povijesno porijeklo filozofije, Uvod u filozofiju odgoja: razlozi i poticaji na filozofiranje, Uvod u filozofiju odgoja: uvjeti za filozofiranje i razvitak filozofije, Uvod u filozofiju odgoja: osnovna filozofska pitanja i pojmovi, Mjesto filozofije odgoja u filozofiji; odnos prema drugim filozofskim disciplinama, Odnos filozofije i religije, Odnos filozofije i znanosti, Odnos filozofije i umjetnosti, Logika i logički formalizirano mišljenje, Povijesno najvažniji pokušaji da se odgovori na osnovna filozofska pitanja (3 sata): problem bitka, problem istine, problem dobra i zla, Odnos svijeta i mišljenja: pojam – (pri)povijest - predmet, Odnos svijeta i mišljenja: spoznaja i oblikovanje stvarnosti, Odnos svijeta i mišljenja: povijesno i mehaničko vrijeme

[16] Silab kolegija Filozofija odgoja 2 na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu:

Predavanja:

Uloga filozofije u određenju pojma odgoja i odgojne prakse

Ovisnost odgojnih koncepcija o razrješenju bitnih ili bar bitno filozofijskih pitanja

Što je u odgoju bitno filozofijsko, a što u filozofiji bitno odgojno

Odnos odgoja i obrazovanja

Komunikacija i posebno odgojna komunikacija

Ideologija

Manipulacija i odgoj

Indoktrinacija i obrazovanje

Kritički povijesno-problemski prikaz izabranih odgojnih teorija od antike do danas (5 sati)

Sokrat, Platon

Aristotel, Morus, Campanella

Rousseau, Owen, Fourier

Klasični njemački idealizam

Dewey, Vuk-Pavlović

Filozofija odgoja kao filozofska disciplina u svijetu i u nas

Filozofija odgoja i znanosti o odgoju

[17] Misli se na sve fakulteta koji ne nude Sociologiju obrazovanja kao obavezan kolegij na svim modulima

2nd International Scientific and Art Faculty of Teacher Education University of Zagreb Conference
Contemporary Themes in Education - CTE2 - in memoriam prof. emer. dr. sc. Milan Matijević, Zagreb, Croatia

Philosophy and sociology courses in primary teacher education study programmes in the Republic of Croatia

Abstract

Considering that foreign research findings indicate the marginalisation of philosophical and sociological content in the programs of teacher education faculties (e.g. Barrow, 2019; Kerr, Mandzuk & Raptis, 2011), it is necessary to examine the extent to which courses in these areas are represented in primary teacher education study programmes in the Republic of Croatia (RC) and the topics they cover. The research presented in this paper is based on the analysis of seven primary teacher education study programmes in the RC (at the Universities of Zagreb, Split, Rijeka, Osijek, Zadar, Pula and Slavonski Brod). The findings show an unequal representation of courses in the field of philosophy and sociology across different primary teacher study programmes, as well as substantial differences in the teaching content of the courses offered. For instance, in two out of seven analysed primary teacher education study programmes, there are no compulsory courses in the field of philosophy and sociology; in two study programmes (general) Sociology is a compulsory course, while in most cases various philosophical disciplines and special sociologies are compulsory or elective courses. The inclusion of philosophical and sociological topics in interdisciplinary courses is also analysed. This paper indicates the possible consequences of the underrepresentation of philosophical and sociological topics in some of the primary teacher education study programmes. Possible solutions and guidelines are provided, which could help shape new and more balanced syllabi of philosophical and sociological courses in primary teacher education study programmes.

Key words

analysis of teacher education study programmes; philosophy; sociology; syllabi

Revizija #10

Stvoreno 4 studenoga 2022 11:21:19 od Admin
Ažurirano 13 siječnja 2023 11:18:51 od Valentina Gućec